

- СТЕРАНОВ, JU. S. 1972: Ударение и метатония в литовском глаголе. *Baltistica*, I priedas, 169–183.
- СТЕРАНОВ, JU. S. 1997 a: Непарадигматические передвижения ударения в индоевропейском. (Исходные положения.) *Вестник Московского университета*. Серия 9. *Филология* № 5, 63–80.
- СТЕРАНОВ, JU. S. 1997 b: Непарадигматические передвижения ударения в индоевропейском. (I. Вокруг законов Ваккернагеля и Лескина.) *Вопросы языкознания*, 1997, № 4, 5–26.
- STUNDŽIA, B. 1980: Vadinamosios bendrosios giminės vieta lietuvių kalbos morfologinėje sistemoje. *Kalbotyra* 31 (1), 79–87.
- TRUBECKOJ, N. S. 1960: *Основы фонологии*. Москва: Издательство иностранной литературы.
- TRUBECKOJ, N. S. 2000: *Основы фонологии*. Москва: Аспект Пресс.
- ULVYDAS, K., red. 1965: *Lietuvių kalbos gramatika 1. Fonetika ir morfologija*, Vilnius: Mintis.
- VAITKEVIČIŪTĖ, V. 1961: Lietuvių literatūrinės kalbos balsinės ir dvibalsinės fonemos. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 4, 19–47.
- VALECKIENĖ, A. 1998: *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- ZALIZNJAK, A. A. 1967: *Русское именное словоизменение*, Москва: Наука. (= Zaliznjak 2002: 1–370.)
- ZALIZNJAK, A. A. 2002: «Русское именное словоизменение» с приложением избранных работ по современному русскому языку и общему языкознанию, Москва: Языки славянской культуры.
- ZINKEVIČIUS, Z. 1966: *Lietuvių dialektologija*, Vilnius: Mintis.

Aleksejus Andronovas  
 St. Petersburg State University  
 Department of General Linguistics  
 Universitetskaya nab. 11, 199034 St. Petersburg, Russia  
 ava@AA2628.spb.edu

Gauta 2002 12 05

## NESUSIPRATIMAI DĖL DAŽNINIO ŽODYNO

*Acta Linguistica Lithuanica* XLVI tome Artūras Judžentis, apžvelgdamas Vito Labučio mokslinę veiklą (p. 230–248), atpasakoja kai kuriuos teiginius iš jo recenzijos apie mudviejų žodynus – *Dažninį dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodyną (mažėjančio dažnio tvarka)* (1997) ir kitą žodyną tuo pačiu pavadinimu, tik išdėstytą *abėcėlės tvarka* (1998) (tiesa, supainiojęs mūsų vardus ir pavardes, žr. p. 245).

Panūdome autoriui viešai replikuoti dėl dėstomų ne jo, o Labučio teiginių todėl, kad, Judžentiui nepasinaudojus dalyvinės kalbos galimybėmis, telieka daryti prielaidą, jog tiek apžvalgos autoriaus, tiek Labučio nuomonės sutampa: esą dažninius žodynus galima rengti nesilaikant lingvostatistikos reikalavimų (plg. Labučio teiginį: „Remiantis statistikos principais pagrįstomis tekstų imtimis ir įsitikinus, kad pro jų tinklą nuolat išslysta koks *unguryš* ar *žiobris*, tekstų imtis turbūt reikėtų koreguoti“). (Kalbos kultūra 72, 1999, p. 113.) Judžentis, be jokių komentarų pakartojęs ne vien Labučio, beje, kaip ir kitų, nepakankamai įsigilinusių į lingvostatistinių žodžių sąrašų ir žodynų sudarymo principus, priekaištą dėl kurių nors žodžių nebuvimo tame sąrašė (... „pasi-gendama (...) buitinių realių, augalų bei gyvūnų pavadinimų, kultūros srities ir su intelektine veikla susijusių žodžių...“), ir paakino priminti, kad dažniniai žodynai negali būti papildomi vienais ar kitais, kad ir labai pageidaujama, žodžiais. Tiesiog tokia lingvostatistinių metodų prigimtis: nei pridėti, nei išmesti nieko negalima – statistiškai aprašytinas realiai egzistuojantis

tekstas ar tokių tekstų visuma, be jokių papildymų. Gali taip atsitikti, ir, beje, atsitinka, kad ne visi tos pačios klasės ar grupės žodžiai patenka į tokį dažninį sąrašą (tarkim, giminystės terminų būryje pristingama kokios nors *dėdienės*), bet tokia yra lingvostatistinių darbų specifika: nepildyti, kad ir kaip knietėtų.

Judženčio pritarimą Labučio priekaištams rodo ir stilistinės priemonės, pvz.: „Su rūpesčiu konstatuojama, kad žodyne gausu nenorminių žodžių (...)“<sup>4</sup>. Regis, jau abiejų kalbininkų drauge tiesiog nesuvokiamas elementarus dalykas: kad ir kaip kalbininkams norėtųsi, vartosenos nuotrauka negražintina, jei nenorima senu papratimu iškreipti tikrovės, siekiamybę pateikti kaip realybę.

Dar dėl kai kurių kitų apžvalgoje minimų dalykų ginčytis reikėtų ne su Judženčiu, o su Labučiu, bet juk apžvalgos autoriui priklauso ką tik išspausdintas sakinytis: „Neaiškūs kalbos dalių nustatymo kriterijai, todėl kalbos dalių statistikos lentelės nekelia pasitikėjimo“. Tai skamba kaip verdiktas, nes mūsų žodynuose prie kiekvieno žodžio pateikiama nuoroda į kalbos dalį (todėl, beje, ne lentelės svarbiausia, o tos nuorodos). Judžentis šį teiginį pakartoja, o tai reiškia, kad tvirtai tiki Labučio išvada, esą „žodynas ir jo atramos taškai, deja, dažniau nuvilia nei džiugina“.

Gal ir nebūtų taip svarbu ginčytis su vienu ar kitu kalbininku, jeigu nebūtų matyti lingvostatistinių darbų perspektyvos. Tuo labiau, kad mūsų jau pramintas takas, turima įrankių, esama ir tam tikrų įgūdžių. Panašaus pobūdžio, kaip mūsų, kai kurių kalbų dažniniai žodynai buvo parengti prieš 50 ar net 100 metų (plačiau apie tai žr. Laimos Grumadienės straipsnį tame pačiame ALL 46-jame tome). Dabar žengiama toliau – didieji bendrinių arba dabartinių kalbų žodynai paprastai jau turi nuorodų prie dažniausių žodžių, o tai reiškia, kad ir lietuvių kalbai (ar lietuvių leksikografijai) laikas tą spragą užpildyti. Taigi *žodžių dažnumą* netrukus gali tekti nustatinti ne atskiromis progomis, o *nuolat*. Taip paaiškėtų elementari tiesa: dažniausi žodžiai kinta, nes jie priklauso nuo daugelio vis kintančių gyvenimo aplinkybių. Neabejotina, kad pačių žodžių rastųsi tiek gražių, tiek ir nelabai, nes jie būtų skaičiuojami iš tikrų tikro gyvenimo tekstų, o ne kryptingai parenkami tik iliustruojant kalbos grožį.

Laima Grumadienė  
Lietuvių kalbos institutas  
P. Vileišio g. 5, 2055 Vilnius, Lietuva  
laigruma@takas.lt

Gauta 2002 12 23

Vida Žilinskienė  
Lietuvos teisės universitetas  
Ateities g. 20, 2057 Vilnius, Lietuva  
vizili@ltu.lt